

FRANCESC D'ASSÍS: UN CÀNTIC PRECURSOR

JOSÉ ARREGI

Sant Sebastià, País Basc

El Càntic de les criatures o del Germà Sol de Francesc d'Assís, escrit en l'italià incipient del s. XIII, en el dialecte local de la vall d'Úmbria, es pot considerar precursor de la revolució politicoeconòmica, cultural, espiritual, de l'ecovisió i ecopraxi que avui necessitem urgentment per salvar la comunitat de vivents que constitueix la Terra.

És el cant d'un pobre. Francesc descobreix el goig de viure i canta a la vida justament quan es veu desposseït fins a l'extrem de totes les seves "possessions" i projectes. És la condició sine qua non de la seva ecologia integral. Vint anys enrere havia descobert l'Evangeli de Jesús: una vida lliure, compassiva, sanadora, unes relacions fraterne sense jerarquia ni submissió. "Això és el que vull viure", va dir-se. I va sentir que també era allò que tants homes i dones del seu temps somiaven i en el fons cercaven: un món sense senyors feudals ni castells ni serfs miserables, un món lliure, just, fratern, i una nova Església, sense palaus ni exèrcits, sense clergues ni laics, una Església lliure, fraterna, pobre, germana dels darrers. Això somiava.

I va emprendre el seu camí amb un grapat de germans, sense regles ni muntatges. No desitjaven ni ser clergues ni monjos. S'anomenaven "Germans menors", i desitjaven ser els darrers, compartir les desventures i les alegries dels més pobres, els camperols miserables, els serfs, els pidolaires, els leprosos, els darrers dels darrers. Anaven pels camins de poble en poble, sense casa, ni diners, ni res propi. La seva vida era una denúncia radical del desordre existent, però anunciaven l'alegria de viure: la fraternitat en la pobresa. La pau, el perdó, l'esperança.

Ràpidament, tanmateix, aquella alegria primaveral va veure's sotmesa a la prova més dura: la de l'èxit. Els germans van augmentar i es van anar instal·lant en convents de pedra, a l'interior dels burgs. La fraternitat va esdevenir Orde de religiosos clergues, doctes, importants, poderosos. Aleshores, el dubte, el desencant, el sentiment de soledat van anar-se apoderant del cor d'en Francesc. No era pas

això el que havia somiat. Però no es sentia capaç de canviar aquell rumb ni volia enfrontar-se amb els seus germans. El 1220 dimiteix de la seva responsabilitat al capdavant dels germans. Quatre anys més tard es retira a una muntanya, lluny.

La primavera de 1225, la crisi d'en Francesc és total. Té 44 anys. Està greument malalt: l'estómac li sagna, li fan mal el fetge, la melsa, els ulls, sobretot els ulls. Pressent la mort. Es sent sol i fracassat, al llindar de la desesperació. Però aleshores, en el fons del seu ésser, s'encén la llum: rep la seguretat de la "salvació eterna", del "cel". És el llenguatge del temps. Traduïm-lo: sent el miracle de viure, de ser un amb tots els vivents, tots els éssers. Es sent envoltat en el Bé Infinit. Desposseït de tot, és lliure de tot i d'ell mateix, de tots els seus desitjos, de totes les seves angústies. I es posa a cantar.

"Altíssim, omnipotent, bon Senyor". Així arrenca el seu *Càntic*. S'adreça a Déu en els termes teistes propis de la tradició cristiana, que avui resulten problemàtics fins i tot per a molts cristians. Digueu-ne com vulguis. Allò Que És. El Fons de la realitat. O la Vida. O la Creativitat sagrada. Noms de Déu més enllà de les nostres estretes imatges personals. Déu transpersonal. "El Bé, tot Bé, summe Bé" l'anomena Francesc en un bitllet escrit per al seu estimat germà Lleó, en el que també diu: "Tu ets humilitat, paciència, mansuetud. Ets bellesa, frescor, seguretat. Goig, pau, tot". Quan algú arriba al total desarrelament o a la total compassió, aleshores se li transforma la mirada i veu la Realitat com és: com un Cor immens que batega en tot, que tot ho mou. Viure és gràcia, malgrat tot, independentment de religions i creences. Tot és possible. Un altre món fratern i feliç és possible. Podem beneir i cantar, gaudir i celebrar la vida. Només així la podrem cuidar. Ecologia integral.

"Lloat siguis", repeteix en Francesc una i altra vegada. "Lloat siguis amb totes les teves criatures", "per totes les criatures". Els exegetes franciscans insisteixen: aquestes preposicions s'han d'entendre

en sentit agent: Francesc no alaba Déu o l'Infinit "a causa de les criatures", sinó que s'uneix a l'alabança que brolla del cor de l'univers i de cada criatura.

Pobre del tot, s'uneix al cant de tots els éssers. Tot canta, des de les galàxies en expansió fins a les partícules atòmiques que tot just comencem a descobrir. Així mira el poeta pobre d'Assís el cosmos sencer, amb ulls nous. Tot canta, tot agraeix, tot vibra. Ell s'uneix humilment a aquesta alabança còsmica, i sent com s'alleugen els dolors del seu cos i les angoixes del seu petit cor. Es sent petit i feliç.

Es sent sobretot en comunió profunda amb tot, profundament germà de tots els éssers. Només pot ser solidari qui és pobre de sí. Germà sol, germana lluna i estrelles, germà vent i aire i ennuolat i tot temps, germana aigua, germà foc. Germana Mare Terra. Així s'expressa perquè així ho percep. Fill d'un pròsper burgès d'Assís comerciant en teles, en la seva primera joventut va aspirar a accedir a la classe superior dels nobles essent investit cavaller, mercès a la seva riquesa. Però va trobar-se amb els pobres d'Assís, sobretot els leprosos, i la seva mirada va canviar. I va mirar llargament Jesús crucificat a la capella mig derruïda de Sant Damià, en el mateix lloc on ara dicta la lletra i la melodia del seu càntic. En el crucificat havia reconegut tots els crucificats, i va voler viure amb ells, com ells, per ells. Com Jesús.

En el moment en que l'Edat Mitjana italiana deixa pas al Renaixement, que exaltarà la centralitat i el predomini de l'ésser humà sobre tota la creació, en Francesc es sent germà de tots els éssers, començant pels darrers. Sense saber-ho, està corregint d'arrel el radical antropocentrisme de la tradició bíblica que la teologia, la filosofia i les ciències occidentals duren a la seva màxima expressió. "Domineu" (Gn1,28). La terra com a centre del cosmos. L'ésser humà com a centre de la terra, com a senyor sobirà de tota la resta d'éssers, com a cim i corona acabada de tota la creació.

Mirem on ens ha conduït aquest antropocentrisme, inseparable de l'androcentrisme, del cristiano-centrisme, de l'eclesiocentrisme, de l'eurocentrisme i de tots els centrismes. Equilibris ecològics mil mil·lenaris destruïts. El dolor de tantes espècies vivents, el clam de la Terra, el clam dels pobres, de pobles i

continents sencers. Sempre l'afany d'estar en el centre i per sobre. La riquesa d'uns pocs aconseguida per la violència de les armes i del capital financer.

En Francesc, sense saber-ho, ens trasllada a un altre paradigma, més enllà fins i tot de la rància distinció entre matèria i esperit. Quan es rentava les mans, escollia un lloc on l'aigua no fos trepitjada. Deixava que les candeles s'apaguessin soles. Trepitjava amb respecte la terra i les pedres del camí. No podia veure patir o matar cap animal. Llegendes? Hi ha molt de llegenda, però sobretot una sensibilitat. Som una comunitat de vivents en una Terra vivent, evolutiva, creativa, en un univers sense centre en expansió, un univers que canta. No hi haurà salvació per a la comunitat dels vivents ni, per tant, per a la nostra espècie humana –que no és pas ni la primera ni la darrera– mentre no fem nostra aquesta perspectiva ecològica radical, mentre no passem de la lògica del domini al de la cura mútua.

Moltes vegades s'ha assenyalat amb estranyesa l'absència de l'ésser humà en aquest *Càntic de les criatures*. No ocupa el centre. Simplement s'uneix a les criatures que són, viuen, canten. És un germà més. Però arribem a la penúltima estrofa que diu: "Lloat siguis per tots aquells que suporten malalties i tribulació". L'ésser humà és un pobre ésser sofrent que, per la seva voluntat de possessió i de domini, en el fons per la seva por, causa infinitat de conflictes i patiments a ell mateix i a la resta. "Benaventurats els que pateixen en pau" i els que no facin patir. En aquest moment, a en Francesc li arriba la notícia que un greu conflicte enfronta el bisbe i l'alcalde d'Assís. Intercedeix entre ells i aconsegueix que facin les paus. I afegeix al seu càntic el vers: "Lloat siguis per aquells que perdonen". No hi ha pau, no hi ha vida, no hi ha ecologia humana i planetària sense perdó: sense posar-se en el lloc de l'altre i desitjar-li allò que desitjaríem per a nosaltres.

Tampoc hi ha vida sense mort. El metge anuncia a en Francesc que la seva mort és imminent. Aleshores afegeix una estrofa i acaba el seu càntic alabant la Vida per la "germana mort". La vida que es dona no mor. Heus aquí la primera o la darrera clau de l'ecologia integral d'en Francesc i la nostra.

